

Karlo Kimer
Danijela Madarac
Filozofski fakultet Osijek
Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Pregledni rad
UDK 37.014

DEPRIVACIJA DJETINJSTVA I OBRAZOVNIH MOGUĆNOSTI DJECE U ZEMLJAMA TREĆEG SVIJETA

Sažetak

Ovaj rad donosi prikaz perspektiva o djetinjstvu i prikaz poteškoća s kojima se djeca suočavaju u zemljama Trećeg svijeta. Generalno rečeno, perspektiva društava u zemljama Trećeg svijeta ovisi o ekonomskim, političkim, društvenim i kulturnim aspektima. Tako niži slojevi društva, koji su najbrojniji u tim zemljama, nastoje skratiti trajanje djetinjstva svoje djece kako bi ih što ranije pripremili za svijet odraslih, a na koncu i za sam rad. Viši slojevi društva imaju suvremenu perspektivu o djetinjstvu zahvaljujući financijskoj sigurnosti, gdje se djetetu pruža sva skrb i svi uvjeti za kognitivni, emocionalni i psihomotorni razvoj. Poteškoće s kojima se djeca suočavaju u svom djetinjstvu otmice su i krijumčarenje, prisilni rad nametnut od otmičara ili članova obitelji, prisilna prostitucija, vrbovanje u kriminalne bande, nizak životni i zdravstveni standard, te na koncu nemogućnost kvalitetnoga obrazovanja. Same obrazovne mogućnosti nedovoljne su, pa čak i odsutne za neku djecu, zbog čega su djeca prisiljena, svojom voljom ili tuđom, ulaziti u navedene teškoće. Unatoč brojnim zakonima i pravima koje osigurava UN, za djecu Trećeg svijeta malo se toga čini osim osvještavanja Prvog svijeta o njihovim problemima, koji bivaju u pravilu ignorirani.

Ključne riječi: *djeca, djetinjstvo, perspektive, različitost, Treći svijet, obrazovne mogućnosti*

UVOD

Razumijevanje položaja djece i njihova djetinjstva u zemljama Trećeg svijeta iziskuje pronalaženje mnogobrojnih zajedničkih ekonomskih, društvenih, kulturnih i političkih karakteristika na temelju čega mora postojati tendencija k općim generalizacijama. Šarolikosti, kontradiktornosti, pa čak i anomalije normalne su pojave u tim dijelovima svijeta, koje često promatramo predrasudno nazivajući ih „zemljama u razvoju“, premda su za njihovu nerazvijenost uglavnom krivi pripadnici „Prvog svijeta“. Djetinjstvo je aspekt ljudskog života koji se igrom slučaja i intencionalnih namjera pronašao u nezavidnom položaju u zemljama Trećeg svijeta, a odnos prema djeci i njihovu razdoblju u životu kada bi trebali biti bezbrižni i sigurni svakako se mora dovesti u pitanje i primjereno reagirati. Nedostatak mogućnosti, kratki vijek trajanja djetinjstva te brojne životne nedaće glavna su obilježja života djece u Trećem svijetu, obilježja o kojima će se detaljnije govoriti u daljnjem tekstu. Takav odnos prema djeci i djetinjstvu protivi se mnogim člancima u Konvenciji o pravima djeteta pa se postavlja pitanje koliko države brinu o onome na što su se obvezale.

DEFINIRANJE POJMA TREĆEG SVIJETA

Pojam „Treći svijet“ javlja se neposredno nakon Drugog svjetskog rata i podjele svijeta na dva bloka: zapadni ili kapitalistički („Prvi svijet“) i istočni ili komunistički („Drugi svijet“). Stoga je pojam „Treći svijet“ politički produkt Hladnog rata iz potrebe kako bi se klasificirale one zemlje koje su odbile pristupiti NATO-u (North Atlantic Treaty Organisation) i Varšavskom paktu. Uvriježeno je mišljenje i predrasuda u svjetskom stanovništvu kako su zemlje koje pripadaju „trećem bloku“ znatno slabije razvijenije i siromašnije od zemalja „Prvog“ i „Drugog svijeta“ (Smith, 2003).

Takvo je mišljenje rezultat nestanka „Drugog svijeta“ s kolapsom komunističkih sustava u istočnoj Europi i s rascjepom Sovjetskoga Saveza. Protuteža „Prvom svijetu“ nestaje, a svijet prihvaća ideju pluralizma i globalizma, gdje se na prvo mjesto stavlja bogatstvo i razvijenost neke zemlje, naspram njezine političke pripadnosti u Hladnome ratu. Zbog toga, ideja da zemlje „Trećeg svijeta“ pripadaju bloku nesvrstanih nije više relevantno, a naglasak je na već spomenutoj tendenciji ka klasifikaciji zemalja prema BDP-u (bruto domaćem proizvodu), gdje su brojne zemlje „Trećeg svijeta“ stavljene iznad zemalja „Prvog“ i „Drugog“ svijeta (Gosh, Guven, 2006). Među tim državama pripadaju zemlje kao što su Indija, Brazil, Meksiko, Indonezija, Švedska i Saudijska Arabija. U kontekstu moderne, predrasudne klasifikacije, danas bi bilo vrlo teško prihvatiti činjenicu kako je jedna Švedska, s dugom tradicijom demokracije, kvalitetnog socijalnog i obrazovnog sustava te snažnim gospodarstvom, svojevremeno imala etiketu zemlje „Trećeg svijeta“. Isto tako, države poput bivše Jugoslavije, Irske, Austrije i Finske također su pripadale zemljama „Trećeg svijeta“ (Ryrie, 1999).

Sveukupno gledano, države Srednje i Južne Amerike možemo klasificirati kao države „Trećeg svijeta“, kao i veći dio Afrike (izuzev Južnoafričke Republike) i južne Azije (Indija,

Pakistan, Burma i Indonezija), ali i Bliski Istok. Međutim, postavlja se pitanje utječu li dekolonizacija, globalizam, tržišni kapitalizam i sverastuća međuovisnost svjetskih zemalja na prihvaćanje država „Trećeg“ i „Drugog“ svijeta u sastav država „Prvog svijeta“ (Ryrie, 1999). Svjedoci smo kako države bivšeg istočnog bloka (uključujući i Hrvatsku) bivaju prihvaćene u Europsku uniju i NATO, tj. bivaju u procesu tranzicije, prelasku s kontroliranoga gospodarstva i jednopartijskog sustava u tržišno gospodarstvo i parlamentarnu demokraciju (Williamson, 2011). Tako se „Prvi svijet“ sve više širi, a mnoge se zemlje „Trećeg svijeta“ nastoje svrstati također u tu kategoriju, premda su izazovi tih zemalja daleko veći nego od onih iz bivšeg „Drugog svijeta“. Ti će se izazovi najviše ogledati u ljudskom najvažnijem resursu na svijetu, a to su dakako djeca.

PERSPEKTIVA DJETINJSTVA U ZEMLJAMA TREĆEG SVIJETA

Djetinjstvo, kao pojam i razdoblje u ljudskom životu, ima brojne definicije i završnu točku trajanja. U jednom kontekstu djetinjstvo može trajati sve dok se osoba ne osamostali i ne počne raditi, tj. dok ne postane punoljetna, a u drugom kontekstu djetinjstvo točno traje do početka puberteta, tj. do 11. ili 13. godine, ovisno o spolu. U suvremenom dobu jača tendencija da se djetinjstvo promatra kao biološko razdoblje čovjekova života, vodeći glavni fokus na kognitivni, afektivni i psihomotorni razvoj djeteta (Boaten, 2010). U suštini, djetinjstvo postaje „vlasništvo“ same djece, gdje se njihove potrebe, želje i mogućnosti smatraju glavnim karakteristikama za proučavanje. S druge strane, djetinjstvo nije oduvijek bilo individualistički uvjetovano. Povijest nas uči kako su prapovijesna društva, mezopotamske civilizacije, stari Grci i Rimljani smatrali djetinjstvo društvenim konstruktom, tj. „vlasništvom“ o kojem treba kvalitetno skrbiti kako bi se ostvarili ciljevi društva (Aries, 1962).

Tako se djecu moglo smatrati „malim ljudima“ koji trebaju što prije odrasti kako bi mogli raditi i reproducirati potomke kako bi održali ili povećali broj stanovnika. Tako se na primjer u supsaharskim afričkim plemenima smatra kako djevojčice postaju automatski odraslim ženama čim dobiju prvu menstruaciju zbog čega su tjelesno spremne na brak, neovisno o kognitivnoj i afektivnoj nezrelosti za takvu odluku (Garcia, Pence, Evans, 2008). Međutim, proces forsiranja djece od strane odraslih u vlastiti svijet nije samo karakteristično za supsaharska plemena, već i za razvijene države svijeta, tj. politički korektniji izraz bio bi „države u razvoju“. To se najviše odnosi na muslimanske zemlje i na Indiju, čije povijesne tradicije nalažu kako se dječaci i djevojčice trebaju vjenčati već u predškolskoj dobi (Lal, 2015; Alsaïdi, 2015).

Njihova perspektiva o djetinjstvu stoga je znatno rigoroznija od plemenske perspektive, smatrajući i tretirajući svoju djecu poput resursa koji treba pokazati svoju produktivnost. Međutim, to su samo uvodne generalizacije koje ne smijemo olako uzimati zdravo za gotovo. Zemlje „Trećeg svijeta“ se suviše razlikuju od kontinenta do kontinenta zahvaljujući klasnim razlikama u društvu, kulturnim i religijskim razlikama, ali i teškim povijesnim bremenima koja neka društva „Trećeg svijeta“ nose na svojim plećima (Ghosh, Guven, 2006).

DJETINJSTVO PORTRETIRANO U ZEMLJAMA LATINSKE AMERIKE

Latinska Amerika geografski je prostor koji obuhvaća sve zemlje južno od SAD-a. Pod pridjevom „Latinska“ misli se na dominantne službene jezike čiji korijen vuku iz latinskog jezika, a to su španjolski i portugalski. Mnoge zemlje Latinske Amerike približavaju se 200. godišnjici od svoga osnutka, tako da je riječ o državama s relativno dugom poviješću i stabilnim nacionalnim identitetom. To je prostor koji je bio pošteđen od posljedica Prvog i Drugog svjetskog rata, a broj međusobnih sukoba između država Latinske Amerike poprilično je nizak. Međutim, unutarnja previranja unutar tih država i uplitanje SAD-a u njihovo funkcioniranje rezultiralo je negativnim posljedicama na njihovu ekonomiju, stabilnost, ali i na društvo (Vegas, Santibáñez, 2010). Samo društvo latinsko-američkih država produkt je miješanja domicilnog indijanskog stanovništva, bijelog kolonizatorskog stanovništva i bivšeg „ropskog“, crnog stanovništva. Radi se o društvima koja se uistinu mogu smatrati „mozaikom naroda i rasa“. Međutim, ono je što najviše uzrokuje podjele među ljudima, a time utječe i na perspektivu djetinjstva, socijalno-ekonomsko stanje latinsko-američkog stanovništva (Schady, 2006).

Institucionalizacija djetinjstva, tj. društveno-politički pokret organiziranja zdravstveno-socijalne i odgojno-obrazovne skrbi za djecu, bila je težak proces za zemlje Latinske Amerike. Ako uzmemo u obzir da postoje tri socijalno-ekonomska društvena sloja (viši, srednji i niži), moguće je promatrati njihove perspektive djetinjstva koje se međusobno razlikuju. Viša društvena klasa ima najvišu ekonomsku i političku moć, a njihov odmak od ostalih klasa svakim je danom sve veći i to na korist više klase (Vegas, Santibáñez, 2010). Njihova je perspektiva djetinjstva pedocentrična, tj. svoje dijete stavljaju na prvo mjesto životnih prioriteta. Ako isključimo ljubav roditelja koju bi trebali osjećati prema svojoj djeci, roditelji imaju dovoljno društvenog i novčanog kapitala omogućiti svom djetetu najbolju skrb i obrazovanje, ali i uvjete u kojima će dijete rasti (Vegas, Santibáñez, 2010). Motiv je roditelja tako „produljiti“ trajanje djetinjstva svoje djece, što može rezultirati u nastanku antagonizma između roditelja i djeteta tijekom djetetove adolescentske faze. Unatoč svim blagodatima boljeg i kvalitetnijeg života, adolescenti teže samostalnosti, dok roditelji iz raznih razloga žele držati svoju djecu pod kontrolom. S druge strane, srednji društveni sloj, gdje pripadnici imaju dovoljno novčanog kapitala da pokriju sve svoje životne potrebe te pri tome još uspiju zaraditi, imaju sličnu perspektivu (Schady, 2006).

Srednja klasa ne nastoji produljiti djetinjstvo svoje djece, ali istovremeno ne žele ni skratiti njegovo trajanje. Riječ je o dominantnoj perspektivi gdje su granice djetinjstva, puberteta, adolescencije i odrasle dobi jasno iscrtnane, a roditelji nastoje pripremiti svoje dijete za svaku predstojeću fazu života vodeći računa o željama djeteta. Glavni je cilj i svrha odgojiti „normalno“ i zdravo dijete, nešto što je za europske standarde uobičajeno, a čemu zemlje Latinske Amerike teže (Szulc, Cohn, 2012).

DJETINJSTVO PORTRETIRANO U ZEMLJAMA SREDNJE I JUŽNE AFRIKE

Dok su u zemljama Latinske Amerike ekonomske razlike između društvenih slojeva drastične, zemlje u Africi (uzima se u obzir samo zemlje južno od Sahare), osim ekonomskih razlika, suočene su s brojnim etničkim, kulturnim, plemenskim, ali i umjetnim, državnim granicama, koje su nastale kao rezultat dekolonizacije gdje se nije poštivalo samoodređenje pojedinih etničkih grupa. Zbog toga, djetinjstvo je u Africi oduvijek imalo religijski, tradicijski predznak, a nakon dekolonizacije javlja se i ekonomski (Garcia, Pence, Evans, 2008). Nemoguće je iznijeti perspektive svakog afričkog plemena ili društva, ali svakako postoje zajedničke karakteristike. Afričke zemlje suočene su s mnogobrojnim problemima zbog kojih društvo nastoji „skratiti“ trajanje djetetova djetinjstva. Riječ je dakako o unutarnjim ratnim sukobima, prenapučenosti, nedostatku hrane i osnovnih ljudskih potrepština, prijenosnim bolestima, ali i neokolonizaciji zapadnih sila, koja se očituje u izrabljivanju domicilnog stanovništva za besplatan ili slabo plaćen rad (Martens, Pieckowski, van Vuuren-Smyth, 2003).

Uistinu, afričke zemlje počinju bilježiti značajan gospodarski rast, poput Nigerije, Južne Afrike (koja ima više status zemlje „Prvog svijeta“), Angole, Kenije i Gane. Supsaharska Afrika najbolji je primjer kada je riječ o uspoređivanju perspektive djetinjstva jer su razlike između pojedinih država drastične (Liberija kao najsiromašnija, a Nigerija kao najbogatija). Računa se da u tom prostoru živi oko 130 milijuna djece ispod dobi od šest godina, a žive u vrlo lošim uvjetima (Garcia, Pence, Evans, 2008). Unatoč neimaštini, prijetnjama od sukoba, ali i opasnosti od bolesti, djetinjstvo se smatra razdobljem kada je ljudsko biće najkrhkije i najizloženije od negativnih okolišnih utjecaja. Primjerice, u Keniji se u slučaju smrti roditelja djetetu nastoji osigurati „prosperitetnije“ okruženje, što najčešće znači smještaj kod najbliže rodbine. Tako o sudbini djeteta najčešće odlučuje lokalna zajednica, koja gleda na djecu kao buduće produktivne radnike i pokorne članove zajednice koji će očuvati vlastitu tradiciju (Boaten, 2010).

Djeca su tako već od prvog trenutka kada prohodaju podvrgnuta svakodnevnom životu odraslih. To znači da roditelji svoju djecu neprestano vode sa sobom na svoja radna mjesta (polje, plantaža, tvornica ili dr.), vjerujući kako će takav utjecaj povoljno utjecati na razvoj njihovih radnih navika. U isto vrijeme, moraju upiti što više znanja od svojih predaka i o svojim precima, što se u mnogim afričkim društvima smatra najbitnijih odgojnim ciljem. Kada djeca napune osam godina, smatra se da su razvili smisao za rad, pa se unutar obitelji odvija podjela rada (Boaten, 2010). Vrijeme za igru i druženje s vršnjacima često je povezano sa samim radom gdje se jednoj generaciji djece daje zajednička obveza (npr. čuvanje domaćih životinja). Tako su djeci ugrožena njihova razvojna prava koja se odnose na pravo na obrazovanje, igru, kulturne aktivnosti (Konvencija o pravima djeteta, 2001), jer im drugi kroje njihovu sudbinu i pravo na izbor.

Velik naglasak u afričkim društvima daje se na međusobnom poštivanju i skrbi gdje starija djeca moraju skrbiti o svojoj mlađoj braći, vjerujući kako su dovoljno odrasli za taj zadatak. Međutim, ove perspektive odnose se na ruralna i plemenska društva afričkih zemalja

gdje se daje veliki naglasak na inicijacijama i ritualima, tj. testovima muškosti i ženstvenosti (Aries, 1962). Ritualni se mogu razlikovati od bojenja svog tijela ili bušenja dijela tijela, pa sve do opasnih rituala ubijanja životinja ili odlaska u međuplemenske borbe te obrezivanja genitalnih dijelova tijela. Takvi rituali odvijaju se u pubertetskoj i adolescentskoj dobi kada se očekuje da dječaci postanu muškarcima, a djevojčice prvom menstruacijom ženama (Kyallo, 2013).

Međutim, postavlja se pitanje kakva je perspektiva o djetinjstvu unutar afričkih gradskih sredina gdje su se afričke tradicije suočile s globalističkim idejama. Zasiurno se može reći da se uvođenjem osnovnog obrazovanja u afričkim zemljama „produžilo“ trajanje djetinjstva, gdje se djecu nastoji zaštititi od rada sve do njihove adolescencije. Međutim, siromaštvo pogađa isto gradove koliko i sela. Spominje se kako su u Nigeriji, gdje su razlike između bogatih i siromašnih neopisive, tržnice glavni odsjaj moderne afričke perspektive o djetinjstvu (Jaramillo, Mingat, 2006).

Kao i na selu, roditelji dovode svoju djecu na svoje radno mjesto, a kako bi se olakšala skrb, pa čak i obrazovanje djece, mnoge su majke samostalno organizirale pojedina društva, tj. „ulične“ vrtiće i škole za sve uzraste. Uviđa se tendencija otpora roditelja prema modernim, institucionaliziranim oblicima skrbi djece, koji se smatraju i jesu nekvalitetni, te se čak i u gradu mnoge odluče na tradicionalne metode gdje se djecu na tržnici uči vještinama (pravljenje mreža za lov ribe, izrada ćupova i dr.) i moralnim vrijednostima (Jaramillo, Mingat, 2006).

S druge strane, moderne perspektive djetinjstva gdje se nastoji omogućiti razvoj dječje autonomije, slobodu i šarolikost mogućnosti izbora najtipičnije su za Južnoafričku Republiku. Tijekom *apartheida*, djetinjstvo crne i bijele rase jasno se razlikovalo te strogo odvajalo, pri čemu su djeca crne rase morala što prije odrasti, a dok su djeca bijele rase imala mogućnosti i blagodati zapadnjačkog djetinjstva (neometano slobodno vrijeme, skrb u obliku vrtića i škole, pravo na igru i druženje s vršnjacima), što se odrazilo na razdoblje nakon okončanja *apartheida* (Bray i dr., 2010).

Integracija, a kasnije i dominacija crnačkog stanovništva u Južnoafričkoj Republici rezultirala je u povećanju mobilnosti unutar državnih institucija, barem na papiru. U stvarnosti, djetinjstvo je opisano poput getoiziranog, nasilnog i kriminalnog procesa prema pubertetu i adolescenciji, koji se u nekim slučajevima preskače te djeca automatski „uskaču“ u odraslu dob. Unatoč zajamčenim mogućnostima i prilikama, brojni roditelji tijekom tranzicije nisu vidjeli previše perspektive i potencijala u fazi odrastanja koju nazivamo djetinjstvom (Bray i dr., 2010). Danas, zahvaljujući globalizaciji i ekonomskom rastu, mladi roditelji nastoje kopirati američke i europske roditelje, ali i afrikanerske, bijele roditelje, vjerujući kako djetinjstvo je ključno razdoblje u ljudskom životu. Sve su više svjesniji opasnosti života u getu te se nastoje preseliti u područja gdje je razvoj njihova djeteta proteći neometano u najboljim uvjetima. Međutim, iako je ta tendencija prisutna, ona je u velikoj manjini zastupljena te su mnogi roditelji, kako crne, pa tako i bijele rase, primorani što ranije skratiti djetinjstvo svoje djece, kako bi bili spremni suočiti se s opasnostima nasilja i kriminala u Južnoafričkoj

Republici (Garcia, Pence, Evans, 2008). U ovim je slučajevima država nemoćna, pa čak i nezainteresirana, premda je Južnoafrička Republika Konvencijom o pravima djeteta načelno obvezana zakonskim, upravnim, socijalnim i prosvjetnim mjerama zaštititi „manjinsku“ i „većinsku“ djecu od nasilja i izrabljivanja (Konvencija o pravima djeteta, 2001).

OBRAZOVNE MOGUĆNOSTI U ZEMLJAMA „TREĆEG SVIJETA“

Proučavati obrazovne sustave svih zemalja „Trećeg svijeta“ poprilično je zahtjevan zadatak zbog velikih razlika u vođenju politike obrazovanja, ali i u samoj organizaciji obrazovnih sustava gdje zemlje imaju drugačije modele trajanja osnovnoškolskog i srednjoškolskog obrazovanja, koje se često u nekim zemljama dijeli na još dva sustava. Međutim, granice i prepreke koje stoje na putu tim zemljama prema kvalitetnijim i produktivnijim obrazovnim sustavima slične su (Welch, 2000).

Kao prvo, postoji već spomenuta velika razlika između bogatog i siromašnog stanovništva, naročito u zemljama Latinske Amerike i južne Azije. Taj se rascjep očituje u podjeli školstva na državno i privatno gdje se državne škole karakteriziraju kao nekvalitetne i neproduktivne zbog nedostatka financija te su državne škole rezervirane za srednji i niži sloj društva. S druge strane, privatno školstvo ima tendenciju privlačiti pripadnike viših slojeva jer imaju financijskih mogućnosti platiti svojoj djeci školovanje (Damon i dr., 2016).

Perspektiva o djeci u državnim školama Latinske Amerike i srednje/južne Afrike poprilično je negativna, kako od strane države, pa tako i do strane roditelja, ali i same djece. Naime, osim nedostatka financija, što jednostavno onemogućuje kvalitetno odvijanje odgojno-obrazovnog procesa, državne škole pogođene su nedostatkom kvalitetnog nastavničkog kadra, koji je izrazito nemotiviran za rad s djecom, često imajući predrasudu kako im obrazovanje neće pomoći u životu. Najbolji su primjer brazilske osnovne škole u favelama, tj. u siromašnim predgrađima gradova kao što su Rio de Janeiro i Sao Paulo (Monteiro, Rocha, 2012).

Osim teško promjenjivoga siromaštva, djetinjstvo brazilske djece u favelama suočeno je s brojnim drugim problemima koje otežavaju njihovo obavljanje školskih obveza. To su dakako međusobni sukobi uličnih bandi gdje često sama djeca bivaju prisilno regrutirana, a neka nažalost i završe kao žrtve uličnog rata. Također, djeca se često koriste u preprodaji i krijumčarenju droga, što ih dovodi u opasnost da ih presretnu neprijateljske bande ili policija. U takvim slučajevima, svakodnevni odlazak u školu praktički je nemoguć (Monteiro, Rocha, 2012).

Situacija nije bolja ni u supsaharskoj Africi gdje škole čak i ne postoje te su djeca prisiljena zajedno s učiteljima, ako ih uopće i ima, boraviti na otvorenim prostorima. Ne treba ni spominjati kako mnoga djeca moraju pješaćiti značajan broj kilometra kako bi uopće imali priliku obrazovati se, a neke skupine, kao što su djevojčice ili djeca s posebnim potrebama, nemaju pravo na obrazovanje (Jaramillo, Miingat, 2006). Tijekom mnogih desetljeća od

dekolonizacijskih procesa, pod pokroviteljstvom UNICEF-a i UN-a, ali i pojedinih država, javlja se tendencija gdje velik broj zapadnjačkih volontera odlazi u Afriku podučavati djecu te poboljšati obrazovne mogućnosti djeci (Garcia, Pence, Evans, 2008).

Zapadnjačka perspektiva o obrazovanju djece, gdje svako dijete ima pravo na obrazovanje i da mu se moraju omogućiti svi uvjeti obrazovanja, nastoji se polako usvajati u razmišljanje afričkih zemalja uvjeravajući tamošnje rukovodioce kako je obrazovanje djece jedini put prema prosperitetu. Međutim, postavlja se pitanje kako afrička djeca percipiraju trenutno obrazovanje koje imaju na raspolaganju. Iako neke zemlje službeno na papiru ispunjavaju stavku o besplatnom i obveznom obrazovanju djece (Konvencija o ljudskim pravima, 2001), postavlja se opet pitanje kakvo je to obrazovanje, koliko se uzima u obzir djetetov život izvan i koliko se pazi na redovite dolaske te djece u škole.

ISTRAŽIVANJE O PERCEPCIJI TANZANIJSKE DJECE O OBRAZOVANJU

Tanzanija je smještena na istočnoj obali Afrike te se smatra jednom od najsiromašnijih država na afričkom kontinentu. Društvo koje se prije svega oslanja na poljoprivredu imat će negativnu percepciju o obrazovanju, ali je pitanje kako djeca koja odrastaju u suvremenom i globaliziranom svijetu „punom mogućnosti“ razmišljaju o obrazovanju. Zbog toga je Ministarstvo financija i ekonomskih poslova Ujedinjene Republike Tanzanije zadužilo organizaciju MKUKUTA da provede istraživanje tijekom 2007. godine o tome što djeca misle o primarnom obrazovanju. U istraživanju je sudjelovalo 500 djece iz različitih dijelova Tanzanije u dobi između 7. i 14. godine. Nužno je iz teksta izdvojiti ključnu definiciju djeteta, koja nam govori o perspektivi djetinjstva: „Djeca već sada sudjeluju u društvu kao aktivni članovi ne samo kao „građani u čekanju - željni dana da napune 18 godina“ (MKUKUTA, 2007, 2).

Organizacija je ispitivala teme kao što su obrazovanje, zdravlje i pozicija djece u društvu. Djeca potječu iz ruralnih, prigradskih i gradskih sredina, a njihova primanja su okarakterizirana kao niska i srednja, dok otprilike četvrtina ima visoka primanja u obitelji. Korišten je anketni upitnik koji je uključivao kvantitativna pitanja (npr. „Ima li dovoljno učitelja u vašoj školi? Da ili Ne?“) i kvalitativna pitanja (npr. „Sluša li tko tvoje mišljenje i o čemu?“).

Rezultati su pokazali kako djeca značajno drugačije razmišljaju od svojih roditelja. Djeca su rekla kako je školski prostor i okoliš oko škole vrlo bitan za njihovo obrazovanje te da preferiraju da učionice i stolovi budu čisti. Također su svjesni kako je nužno smanjiti broj učenika po razredu te se spominje da u regiji Lindi, gdje je su financijska primanja visoka, u razredima bude po 120 učenika, što vrlo šteti školskom ambijentu. Što se tiče zdravlja, djeca su svjesna kako je nužno imati zdrave i redovite obroke, ali se tuže kako vlada veliki nedostatak medicinskih usluga u školama. Također, smeta im što se odlazak školskom liječniku mora platiti 1000 tanzanijskih šilinga, dok je prije to bilo besplatno. Djeca su svjesna važnosti čiste vode i održavanja higijene, ali da škole ne zadovoljavaju osnovne prehrambene uvjete.

Što se tiče didaktičke opreme, djeca veliku važnost daju školskim udžbenicima gdje njih 80 % razumije udžbenički sadržaj, ali da jednostavno nije dovoljno udžbenika za sve. Samo 15 % ispitanika ima sve knjige na raspolaganju. Što se tiče njihove percepcije o učiteljima, nije se koristio anketni upitnik jer su istraživači htjeli razgovorom dobiti što više odgovora. Djeca učitelje dijele na učitelje koje razumiju (dobre učitelje) i učitelje koje ne razumiju (loše učitelje). Cijene učitelje koji se trude podučavati, unatoč tomu što učenici i dalje ne razumiju gradivo, ali javlja se problem kako u 90 % škola mnogi učitelji ne uspijevaju doći predavati djeci iz neobjašnjivih razloga. Također, 90 % djece govore kako su doživjeli fizičko kažnjavanje ili prijetnju fizičkim kažnjavanjem od strane svojih učitelja, koji često nose štap za batine sa sobom (*anaogopesha watoto*).

Međutim, što djeca žele od svojih učitelja bilo je najveće i najteže pitanje za njih. Iznenađujuće, djeca žele da učitelji podučavaju gradivo sve dok ga djeca u potpunosti ne usvoje ili barem da dobiju pomoć ako nešto ne razumiju. Žele učitelje koji će biti empatični i suosjećajni, koji ih neće fizički kažnjavati. Što se tiče školskih uvjeta, njihova želja jest da oni budu kvalitetniji što znači uvođenje većeg broja higijenskih čvorišta, čiste sigurne vode, besplatne medicinske usluge, postavljanje prozora, gradnja knjižnice, proširivanje i poboljšavanje električne mreže i dobivanje igrališta (MKUKUTA, 2007).

Istraživači zaključuju kako je ovo istraživanje prvo u povijesti Tanzanije koje se provelo u takvim uvjetima i s takvim ciljem te da je nužno obuhvatiti veći broj djece u svom uzorku vjerujući kako su samo zagreblj površinu ispod koje se još skrivaju brojni problemi tanzanij-skog obrazovnog sustava.

DJEČJI RAD

Edmonds (2008) navodi kako ne postoji suglasje u svijetu oko toga što zapravo znači dječji rad. U javnom diskursu, kada se priča o dječjem radu, govori se o tome da su to aktivnosti koje su štetne za dijete, ali nije točno precizirano što to znači štetno. International Labour Organization (2013) definira dječji rad kao rad koji djeci oduzima djetinjstvo, njihove potencijale, dostojanstvo i štetno je za njihov fizički i mentalni razvoj. Dječji rad nikako se ne može svesti pod koncept rada dostojnog čovjeka. Ta djeca često su eksploatirana, rade dugo radno vrijeme, daju im niske nadnice, nemaju pregovaračke moći, nisu uključena u sustav socijalne zaštite i suočavaju se i s drugim sličnim problemima (Bilić, 2005).

U izvješću International Labour Organization (2017) navodi se kako je 152 milijuna djece uključeno u dječji rad, a od toga je 73 milijuna uključeno u opasne poslove. Iz statistika je vidljivo da najveći broj djece radi upravo u zemljama Trećeg svijeta. Najviše djece radi u Africi (19.6 %), zatim u Aziji (7.4 %), u Americi (5.3 %), Europi (4.1 %) i najmanje u arapskim zemljama (2.9 %). Razlikuju se i po dobi, a najviše djece pripada dobnoj granici od 5-11 godina (48 %), od 12-14 godina je 28 % djece, a od 15-17 (24 % djece). Gotovo 80 % ih radi u poljoprivrednim djelatnostima, 12 % u industriji, a 17 % u uslužnim djelatnostima. Dječji rad u stalnom je opadanju otkad je ILO objavila svoje prve rezultate 2000. godine.

Gotovo 94 milijuna manje djece uključeno je u dječji rad nego što je to bilo 2000. godine, a broj djece koja rade opasne poslove smanjio se gotovo upola. Taj trend naglog opadanja nije se nastavio i u razdoblju od 2012. do 2016., ali ipak je u procesu opadanja (International Labour Organization, 2017).

ILO (2017) navodi nekoliko tipova dječjeg rada. To su zaposlena djeca, koja rade u bilo kojem obliku proizvodnje ili drugim oblicima rada. Djeca koja su uključena u dječji rad, a to isključuje djecu koja su zaposlena u dobrim uvjetima rada. Nadalje, spominju se djeca u najgorim oblicima dječjeg rada. To uključuje ropstvo, prostituciju, trgovanje drogama i poslove koji bi mogli nauditi njihovom fizičkom i psihičkom zdravlju. Navode i djecu koja rade u opasnim uvjetima. To su svi poslovi koji mogu ugroziti njihovo zdravlje, sigurnost i moralnost kao što su na primjer rad pod zemljom, noćne smjene ili dugo radno vrijeme. Postoje i djeca koja rade lakše poslove koji ne mogu nauditi njihovom zdravlju. U nekim zemljama djeca po zakonu mogu početi raditi od 12. do 14. godine. Posljednja su djeca koja rade kućanske poslove u svojim domovima, kuhaju, peru i brinu se za starije (International Labour Organization, 2017).

Postavlja se pitanje o čemu ovisi prisutnost dječjeg rada. Bilić (2005) navodi: „Dječji rad kompleksan je fenomen čija je ponuda i potražnja u izravnoj ovisnosti o uvjetima na tržištu rada, ponudi obrazovnog sustava, te u određenim razmjerima kreditnim tržištem“ (Bilić, 2005, 604). Postoje razni socioekonomski faktori koji utječu na dječji rad, a Osment (2014) je u svom radu analizirala neke od njih. Najveći faktor u većini slučajeva je siromaštvo. Roditelji su ti koji odlučuju hoće li djeca raditi i hoće li ići u školu, a ako su jako siromašni često djecu vide kao izvor prihoda koji će pomoći njihovu kućanstvu. Još je jedan od faktora koji utječe na dječji rad i veličina obitelji. Ako je više ljudi u kući, teže će poslati svoju djecu u školu i većina će morati raditi. Također je dokazano da će prije muško dijete ići u školu nego žensko dijete (Osment, 2014). Gotovo svu brigu o kućanstvu preuzimaju djeca, a to su najčešće djevojčice. Izložena su često prenapornom radu koji ih uništava i psihički i fizički, a njihov je rad teško uočiti jer se događa u kućama (UNICEF, 2001).

Faktor koji je također vrlo bitan kulturni je utjecaj. Mnoge obitelji smatraju da će djeca radom steći vještine koje su im potrebne u životu i da to ne utječe nikako loše na njih (Osment, 2014). Zbog toga su Omokhodion, S. I., Omokhodion, F. O., Odusote, T. O. (2005) napravili istraživanje u kojem su ispitali djecu što ona misle o dječjem radu i kako se oni osjećaju. Istraživali su percepciju dječjeg rada među djecom koja rade u nigerijskom gradiću Ibadanu. U njihovu je društvu uvriježeno shvaćanje da djeca trebaju raditi da bi stekli vještine koje su potrebne za život. Istraživanje je provedeno na uzorku od 225 djece. Većina djece radi zato što je njihovim roditeljima potreban novac i zato da zarade za školovanje. 51 % ispitanika smatra da bi djeca trebala raditi, a 46 % smatra da djeca ne bi trebala raditi. Samo oko 20 % ispitanika preporučilo bi svoj posao rodbini ili prijateljima. Neke su od negativnih strana rada nedostatak škole, loše tvornice, bolesti i loš uspjeh u školi. Naveli su kako bi išli u školu, igrali se kod kuće ili učili trgovati da ne moraju raditi posao koji sad rade. Djeca navode kako bi bilo puno lakše kada bi država financirala obrazovanje. Djeca

su svjesna realnosti i negativnih strana rada, ali su prisiljena raditi da bi mogla opstati u toj zemlji (Omokhodion, S. I., Omokhodion, F.O., Oduote, T.O., 2005).

Rat je još jedan faktor koji ima utjecaj na dječji rad. Rat uništava ekonomiju, ljudi postaju siromašniji i to se odražava i na djecu (Osment, 2014). Primjer toga današnje je stanje u Siriji. Dječji rad bio je problem u Siriji i prije rata, ali dolaskom rata stanje se još više pogoršalo i djeca su prisiljena raditi u uvjetima koji su mentalno, fizički i socijalno zastrašujući. Djecu su poslana na drugi kraj zemlje ili u susjedne zemlje gdje oni rade da bi priskrbili kućnom budžetu i u isto vrijeme izbjegavaju regrutiranje u vojsku i ozljeđivanje u vojnim konfliktima (<https://www.humanium.org/en/syria/>).

Globalizacija također ima utjecaj jer mnoge velike kompanije otvaraju tvornice u siromašnim zemljama gdje im djeca rade kao jeftina radna snaga, a neke su od tih zemalja Bolivija i Zambija (Osment, 2014). Nabrojani su samo neki faktori koji utječu na povećanje dječjeg rada u mnogim zemljama, ali naravno postoje i mnogi drugi faktori.

NIGERIJA, BRAZIL, INDIJA

Potrebno je dati primjere država u kojima je zastupljen dječji rad da bi se dobio uvid u razloge dječjeg rada. Analizirat će se tri države koje se nalaze na trima različitim kontinentima, a to su Indija, Brazil i ranije spomenuta Nigerija. U Nigeriji je situacija još od stjecanja neovisnosti vrlo nestabilna, država se suočava s mnogo problema koji su utjecali na siromaštvo, nezaposlenost i inflaciju. Mnogi gradovi brzo rastu, ljudi migriraju iz sela u grad i djeca se snalaze tako što prose. Stoga je to jedan od čestih oblika dječjeg rada u Nigeriji (Osment, 2014). Istraživanje MICS-a pokazalo je kako je 2016./2017. godine oko 50 % nigerijske djece u dobi od 5 do 17 godina zaposleno u različitim djelatnostima i da rade u vrlo lošim uvjetima (Obinna, 2018).

Najpoznatiji su oblici dječjeg rada u Nigeriji rad u poljoprivredi, prodavanje, ulično preprodavanje, kućno služenje i trgovina drogom. Djeca su uključena i u prostituciju, prodaje ih se da bi radili na plantažama i regrutira ih se u vojsku. Korupcija je veliki problem u Nigeriji. Iako je Nigerija treća zemlja po bogatstvu u Africi, njena djeca zbog neravnomjerne raspoređenosti pate (Osment, 2014). Nigerija ima zakone koji reguliraju dječji rad, ali veliki je problem njihova provedba. Vlada ne podržava organizacije koje se trude smanjiti dječji rad, školovanje nije besplatno, roditeljima se ne pomaže u školovanju djece.

Intervjuirali su dječčaka Kehindea na ulicama Nigerije i on je ovako opisao svoj život: morao je odustati od škole zbog toga što je najstarije dijete, a još ima petero braće i sestra. Svaki dan dolazi prodavati zato što mu je majka udovica i mora joj pomoći. Navodi kako želi ići u školu, ali je svjestan da je to nemoguće zato što si njegova majka to ne može priuštiti. Dječčak Bola, koji prodaje vodu, ispričao je kako su ga i silovali nakon što je išao s posla (Obinna, 2018).

Togunde i Carter (2005) proveli su istraživanje na uzorku od 1535 djece u dobi od 8 do 14 godina u Nigeriji i njihovih roditelja. Istraživanje je pokazalo da su djeca uključena u aktivnosti kao što je prodavanje vode i pranje auta. Prosječno na dan rade oko 4 sata, iako neki rade i do 6 sati. Iako svojim radom doprinose kućnom budžetu i bolje žive, mnoga djeca suočavaju se sa zdravstvenim i socijalnim problemima. Mnogo su djece željeli oti, silovati i često ih zovu da se pridruže bandama. Mnoga djeca osjećaju fizičku iscrpljenost i bolove u nogama jer moraju puno hodati, a to izravno utječe i na njihov uspjeh u školi ako je pohađaju (Togunde, Carter, 2005). Navodi se kako se stanje počelo popravljati od 2017. godine kada su uvedeni novi zakoni i kada je zaposlen znatan broj inspektora rada koji su pronašli izrabljivače djece, ali je stanje daleko od dobroga (<https://www.dol.gov/agencies/ilab/resources/reports/child-labor/nigeria>).

Kako istraživanja pokazuju, oko 60 milijuna djece zaposleno u Indiji, a gotovo 10 milijuna radi u ropstvu (<https://www.humanium.org/en/child-labour-india/>). Nekoliko faktora utječe na dječji rad u Indiji. On se može pronaći u gotovo svakom gospodarskom sektoru. Siromaštvo je jedan od faktora koji utječu na dječji rad, moraju raditi da bi si omogućila osnovne uvjete za život. Najsiromašnija regija je Uttar Pradesh u kojoj je 20 % djece zaposleno u dobi od 10 do 14 godina. U toj regiji dominiraju obitelji u kojima ima oko 8 članova stoga su djeca prisiljena raditi kako bi doprinijela kućnom budžetu (Osment, 2014). U regiji Uttar Pradesh 2001. pronađeno je oko 400 tisuća djevojčica koje su radile 14-16 sati na dan na plantažama pamuka. Bile su u dobi između 7 i 14 godina (<http://childlineindia.org.in/child-labour-india.htm>). Djeca najčešće rade u industriji, poljoprivredi, rezanju kamena, radionicama, čiste cipele ili rade kao radnici po kućama. Djeca rade u vrlo lošim uvjetima, bez ikakve plaće, ugovora i prava.

Neki rade i do 15 sati na dan, a u nekim poslovima ih ne plate prve tri godine zato što se smatra da je to period u kojem oni tek uče ono što bi trebali raditi (<https://www.humanium.org/en/child-labour-india/>). Bitno je spomenuti i rastući trend zapošljavanja djece kao kućnih radnika u Indiji u urbanim središtima. Uvjeti u kojima rade vrlo su loši, često rade gladni i vrlo česti su slučajevi nasilja. Pojam koji se veže uz Indiju je i vezano ropstvo. To znači da se osoba zapošljava kod nekog zbog duga ili pozajmice, što je oblik ropstva. Djeca često naslijede taj dug od roditelja i prisiljena su ga odraditi (<http://childlineindia.org.in/child-labour-india.htm>). Navodi se da je 2017. godine Indija postigla napredak u borbi protiv dječjeg rada. Vlada je ratificirala ILO konvenciju i objavila je novi nacionalni plan kojim žele staviti naglasak na borbu protiv dječjeg rada i trgovanja djecom. No nije reguliran najteži oblik rada, a to je u proizvodnji i obradi kamena i kazne su za zapošljavanje djece i dalje premale (<https://www.dol.gov/agencies/ilab/resources/reports/child-labor/india>).

Kassouf i Justus (2011) navode kako smatraju da razloge dječjeg rada u Brazilu treba tražiti u prošlosti više nego u sadašnjosti. Razlozi sežu još od otkrića zemlje, crnačkog ropstva i snažne industrijalizacije koja je počela nakon toga. Također, ekonomska situacija, kako i prije tako i danas, tjera roditelje da pošalju svoju djecu raditi već u ranoj dobi (Kassouf, Justus, 2011). UNICEF je procijenio kako je oko 3 i pol milijuna djece u dobi od 5 do 17 godina uključeno u dječji rad u Brazilu.

Taj se broj smanjio od 1992. godine kada je otprilike 8 milijuna djece bilo uključeno u rad (<https://medium.com/atlantico-online/the-brazilian-battle-against-child-labor1cc-971cc4da6>). Djeca su najčešće zaposlena na plantažama šećerne trske, vađenju ugljena, na obali su zaposleni kao ribari, a ženska su djeca zaposlena kao kućne pomoćnice. DeGraff, Ferro, Levison (2014) istražili su koji su to najopasniji poslovi koje rade djeca u Brazilu. Izdvojili su posao kućnih pomoćnica, ulični rad, građevinu i rad na različitim plantažama. Posao kućnih pomoćnica jedan je od najčešćih poslova koji rade žene (94 % žena). Žene koje rade kao kućne pomoćnice imaju male plaće, odvojene su od ostalih radnika, izložene su seksualnom i verbalnom zlostavljanju, a često nemaju komu to ni reći. Djeca koja rade na ulici izložena su napadima prolaznika, pa čak i policije.

Također su izloženi drogi, prostituciji, ali svejedno ulaze u taj posao zato što im je najlakše nešto prodati na ulicama, a i ne trebaju mnogo novca kako bi ušli u taj posao. Građevinski posao sam je po sebi težak za djecu. Ona moraju nositi teške materijale, blizu su opasnim strojevima i rade na visini, a nisu dovoljno zaštićeni. Mnoštvo djece radi u poljoprivrednom sektoru u kojem su izloženi različitim kemikalijama. Roditelji te djece smatraju da je bolje da rade takav posao nego da su uključena u kriminalne radnje.

Najčešće su uključeni u proizvodnju duhana, kave, šećerne trske i manioke (DeGraff, Ferro, Levison, 2014). Brazil je 2017. godine napravio značajan napredak u borbi protiv dječjeg rada. Vlada je objavila novu verziju takozvane „Priljave liste“ koja sadrži informacije o onima koji zapošljavaju djecu. Također su poduzeli mjere kako bi spriječili seksualno iskorištavanje djece. Pokrenuli su kampanju za zaustavljanje dječjeg rada i koriste slavne osobe kako bi potaknuli svijest o tom problemu (<https://www.dol.gov/agencies/ilab/resources/reports/child-labor/brazil>). Iako je Konvencijom o pravima djece (2001) izričito zabranjeno izrabljivanje djece, u navedenim primjerima možemo vidjeti kako se mnoge države ne drže toga. Ne drže se određene minimalne dobi za zapošljavanje, kao ni primjerenog radnog vremena i uvjeta u kojima bi trebali raditi. Također im se uskraćuje i njihovo pravo na slobodno vrijeme i igru.

DJECA KAO SEKSUALNO ROBLJE

Jedan od najtežih oblika dječjeg rada iskorištavanje je djece u seksualne svrhe kako je ranije spomenuto u radu. Seksualno iskorištavanje djece oblik je seksualnog zlostavljanja djece. To se događa kada individue ili grupe prevare djecu ili prisile da uđu u bilo koji oblik seksualne aktivnosti. Izloženost seksualnom iskorištavanju negativno utječe na njihovo fizičko i psihičko zdravlje, obrazovanje, buduće zaposlenje, odnose s njihovom obitelji i odnose s njihovom djecom kasnije (Department for Education, 2017). Komercijalno seksualno zlostavljanje opasnost je za djecu u gotovo cijeloj Africi. Najzastupljenije je u Južnoj Africi, Keniji i Madagaskaru. Najpoznatiji su oblici dječji seksualni turizam i trgovanje djecom u seksualne svrhe. ECPAT (2007) definira dječji seksualni turizam kao seksualno iskorištavanje djece od osobe koja putuje od jednog mjesta do drugog, najčešće iz bogatije zemlje u

siromašniju i uključena je u seksualni odnos s djecom. U Gambiji je prisutno mnogo muške djece koji rade u prostituciji. Oni koji koriste njihove usluge najčešće su stranci, koji dolaze sa svrhom da spavaju s mladim dječacima u Gambiji. Njihove usluge koriste i muškarci i žene (ECPAT, 2007).

UNICEF je 2006. godine proveo istraživanje o seksualnom turizmu na obalama Kenije i otkrili su da između 2000 i 3000 djevojaka rade kao seksualne radnice oko godinu dana, a one su sve počele raditi kada su imale oko 12 i 13 godina (https://www.unicef.org/esaro/factsonchildren_5783.html). Južna Afrika postigla je velik napredak u borbi protiv dječje prostitucije, pornografije i trgovanja. No nejednaka raspodjela bogatstva, nezaposlenost, manjak obrazovanja i siromaštvo stvaraju plodno tlo za razvoj seksualnog iskorištavanja djece u tom dijelu. Djeca su tamo kulturno određena kao objekti s kojima se može upravljati. Najpoznatiji su oblici seksualnog iskorištavanja u Južnoj Africi prostitucija, pornografija, krijumčarenje djece za seksualne svrhe, iskorištavanje na internetu i seks u zamjenu za neku uslugu koju će im odrasli napraviti. Često se koristi manipulacija, obećavaju im kako će im omogućiti bolje obrazovanje, poslove, kako će im zaštititi obitelj i pružiti ekonomsku pomoć ako uđu u taj posao. Potrebno je spomenuti još jedan oblik seksualnog iskorištavanja, a to je seks za preživljavanje. Djeci je u zamjenu za seksualne usluge omogućena voda, hrana, sklonište ili obrazovanje (<https://childwelfare.org.za/sexual-exploitation-and-trafficking/>).

Još je jedan oblik seksualnog iskorištavanja iskorištavanje djece koja rade kao kućni pomoćnici. Mnogi od njih zatvoreni su u kućama, daleko od drugih, ne pohađaju školu i često su udaljeni od svojih roditelji. Ta djeca često trpe seksualno iskorištavanje od strane vlasnika kuća kako bi nastavili pomagati obitelji, a vrlo rijetki uspiju pobjeći kako bi se spasili. Spominje se slučaj petnaestogodišnjakinje iz Gvineje koju je otac s 8 godina poslao da radi kao kućna pomoćnica. Od tada se nije čula s ocem. Obećano joj je da će ići u školu, ali ju nikad nisu poslali. Kada žena za koju radi ode na posao, njen muž budi ju i siluje, a često joj i prijeti nožem. Takvih i sličnih slučajeva postoji još mnogo (ECPAT, 2007). Mnoge države rade na suzbijanju seksualnog zlostavljanje djece, donose brojne zakone, broj djece polako pada, ali treba proći još dosta vremena kako bi se postigli značajni rezultati.

ZAKLJUČAK

Djetinjstvo kao razdoblje sigurnosti, kognitivnog, emocionalnog i psihomotornog razvoja te razdoblje igre i veselja poprilična je nepoznanica za većinu djece u zemljama Trećeg svijeta. Ekonomske, političke, pa i društvene tradicionalne prilike skraćuju djeci trajanje djetinjstva sve do njihova polaska u osnovnu školu, a u najdrastičnijim slučajevima djeca se već moraju ponašati odraslima čim uspiju hodati i govoriti. Djeca ulaze u svijet odraslih u teškim kontekstima kao što su kriminalne bande, prisilni rad, prisilna prostitucija i krijumčarenje. Nažalost, upravo su odrasli ljudi najviše odgovorni za to što većina djece ne može uživati u svome djetinjstvu kao što to mogu djeca u SAD-u, Europi i istočnoj Aziji. Njihova perspektiva djetinjstva praktički je nepostojeća, a samo u dobro etabliranim društvenim

slojevima, uz dobru financijsku i političku sigurnost, moguće je da dijete živi u uvjetima i pravima koje sam UN obećava i „osigurava“. Unatoč hvalevrijednim nastojanjima i načelima koje Konvencija o pravima djeteta promiče, Konvencija ostaje upravo ono što i jest, napisani tekst na papiru. Okrivljavajući vlastito stanje u državama, države poput Nigerije, Brazila i Indije, unatoč gospodarskom rastu, nemaju namjere provoditi načela Konvencije u praksi jer nažalost dobar dio gospodarskog rasta, naročito u Nigeriji i Indiji, proizlazi iz dječjeg rada, kao i u svakoj afričkoj, azijskoj i južnoameričkoj državi u tranziciji, jer se radi o državama gdje mlado stanovništvo čini većinu, za razliku od „ostarjele“ Europe, Sjeverne Amerike i istočne Azije.

BIBLIOGRAFIJA

- Aries, P. (1962). *Centuries of Childhood: A Social History of Family Life*, New York: Alfred A. Knopf.
- Bilić, A. (2005). Problem dječjeg rada u međunarodnim okvirima. *Zbornik radova pravnog fakulteta u Splitu*, 43, str. 601-619.
- Boaten, A. B. (2010). Changes in the concept of Childhood: Implications on Children in Ghana, *The Journal of International Social Research*, 3(10), 104.-115.
- Damon, A. i dr. (2016). *Education in developing countries: What policies and programmes affect learning and time in school*, Stockholm: Elanders: Sverige.
- DeGraff, D., Ferro, A., Levison, D. (2014). Kids at risk: Children's employment in hazardous occupations in Brazil. *Estudos Economicos*. 44(4), 685-721.
- Edmonds, E. (2008). *Defining child labour: A review of the definitions of child labour in policy research*. Geneva. International Labour Organization.
- Garcia, M., Pence, A., Evans, J. (2008). *Africa's Future, Africa's Challenge: Early Childhood Care and Development in Sub-Saharan Africa*, Washington: The World Bank.
- Gosh, B. N., Guven, H. (2006). *Globalization and the Third World: A Study of Negative Consequences*. New York: Palgrave Macmillan.
- Jaramillo, A., Mingat, A. (2006). *Early childhood care and education in Sub-Saharan Africa: What would it take to meet the millennium development goals*. Paris: ADEA.
- Kassouf, A. Justus, M. (2011). *Child Labour's Global Past, 1650-2000*. Amsterdam. Peter Lang.
- Kyalo, P. (2013). *Initiation Rites and Rituals in African Cosmology*. *International Journal of Philosophy and Theology*, 1(1), 34.-46.
- Lal, S. (2015). *Child Marriage in India: Factors and Problems*. Dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/278022723_Child_Marriage_in_India_Factors_and_Problems?enrichId=rgreq-5c83a-9e5abd15e7e63619b7d6f81a513-XXX&enrichSource=Y292ZXJQYWdlOzI3ODAyMjcyMztBUzo1MTAxNzEwMzk0NDA4OTZAMTQ5ODY0NTY2MjQ4Ng%3D%3D&el=1_x_3&_esc=publicationCoverPdf (preuzeto 6.1.2019.)
- Martens, J., Pieckowski, M., van Vuuren-Smyth, B. (2003). *Seduction, Sale & Slavery: Trafficking in Women & Children for Sexual Exploitation in Southern Africa*. Pretoria: IOM.
- MKUKUTA (2007). *Tanzanian Children's Perceptions of Education and Their Role in Society: Views of the Children 2007*. Dar es Salaam: MKUKUTA Secretariat.
- Monteiro, J., Rocha, R. (2012). Drug Battles and School Achievement: Evidence from Rio de Janeiro's Favelas, *Review of Economics and Statistics*, 99 (2), 213.-228.

- Omokhodion, S. I., Omokhodion, F.O., Odusote, T.O. (2005). Perceptions of child labour among working children in Ibadan, Nigeria. *Child: Care, Health and Development*. 32 (3), 281-286.
- Osment, L. (2014). *Child labour; the effect on child, causes and remedies to the revolving menace*. Lund. Department of human geography.
- Ryrie, W. (1999). *First World, Third World*. New York: Palgrave Macmillan.
- Schady, N. (2006). *Early Childhood Development in Latin America and the Caribbean*. https://www.researchgate.net/publication/23549923_Early_Childhood_Development_in_Latin_America_and_the_Caribbean (preuzeto 6.1.2019.)
- Smith, B.C. (2003). *Understanding Third World Politics*, New York: Palgrave Macmillan.
- Szulc, A., Cohn, C. (2012). *Anthropology and Childhood in South America: Perspectives from Brazil and Argentina*. https://www.researchgate.net/publication/228517825_Anthropology_and_Childhood_in_South_America_Perspectives_from_Brazil_and_Argentina (preuzeto 6.1.2019.)
- Tugunde, D., Carter, A. (2005). Socioeconomics causes of child labour in urban Nigeria. *Journal of Children and poverty*. 12 (1), 73-89.
- Vegas, E., Santibáñez, L. (2010). *The Promise of Early Childhood Development in Latin America and the Caribbean*, Washington: The World Bank.
- Welch, A. (2000). *Third World Education*, New York: Garland Publishing.
- Williamson, J. G. (2011). *Trade and Poverty: When the Third World Fell Behind*. Cambridge: The MIT Press

Internetske stranice:

- https://scholarship.shu.edu/student_scholarship/775/ (preuzeto 6.1.2019.)
- <https://www.ilo.org/ipec/facts/lang--en/index.htm> (preuzeto 6.1.2019.)
- <https://medium.com/atlantico-online/the-brazilian-battle-against-child-labor-1cc971cc4da6> (preuzeto 6.1.2019.)
- <https://childwelfare.org.za/sexual-exploitation-and-trafficking/> (preuzeto 6.1.2019.)
- https://www.unicef.org/publications/index_4424.html# (preuzeto 3.1.2019.)
- <https://www.vanguardngr.com/2018/09/child-labour-travails-of-children-who-like-adults-must-work-in-order-to-survive/> (preuzeto 3.1.2019.)
- https://www.unicef.org/esaro/factsonchildren_5783.html (preuzeto 3.1.2019.)
- <https://www.dol.gov/agencies/ilab/resources/reports/child-labor/india> (preuzeto 3.1.2019.)
- <https://www.humanium.org/en/child-labour-india/> (preuzeto 3.1.2019.)
- <http://childlineindia.org.in/child-labour-india.htm> (preuzeto 3.1.2019.)
- https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/591903/CSE_Guidance_Core_Document_13.02.2017.pdf (preuzeto 3.1.2019.)
- <https://www.humanium.org/en/syria/>. (preuzeto 3.1.2019.)
- http://www.ecpat.org/wp-content/uploads/legacy/confronting_csec_eng_0.pdf. (preuzeto 3.1.2019.)
- https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@dgreports/@dcomm/documents/publication/wcms_575499.pdf (preuzeto 3.1.2019.)
- https://www.unicef.hr/wpcontent/uploads/2017/05/Konvencija_20o_20pravima_20djeteta_full.pdf (preuzeto 22.11.2019.)